

UDK:635.1 /9.

TURLI SHAROITLARDA MANZARALI CHINOR (*PLATANUS ORIENTALSIS*) URUG'NI UNIB CHIQISHI VA RIVOJLANISHI

Nazirjonov Ibrohimjon Anvarjon o'g'li¹

Yulbasov Avazbek Muhtarovich²

Sultonov Xumoyun Mahmudjon o'g'li³

nazirjonovi@mail.ru¹

avazbekakayulbarsov@gmail.com²

xumoyunsu@gamil.com³

O'rmon xo'jaligi ilmiy-tadqiqot instituti

Andijon filiali ilmiy xodimlari

Annotatsiya: Maqolada turli sharoitlarda manzarali chinor (*platanus orientalis*) urug'ni unib chiqishi va rivojlanishi bo'yicha o'tkazilgan tadqiqot natijalari keltirilgan. Bunda manzarali sharq chinori urug'larini biogomusda undirib ko'chat tayyorlash samarali ekanligi aniqlangan va tavsiya etilgan.

Kalit so'zlar. O'rmon, sharq chinori, ko'chat, nihol, chinor, agrotexnik talablar, unib chiqish, rivojlanish, variant, urug'

Annotation: The article presents the results of research on the germination and development of seeds of ornamental plane tree (*Platanus orientalis*) under various conditions. At the same time, it was established and recommended to collect seeds of the Eastern maple in biogumus and to carry out effective preparation of seedlings.

Keywords: Forest, oriental maple, sapling, sapling, maple, agrotechnical requirements, germination, development, variant, seeds

Respublikamiz xududlarida o'rmon xo'jaliklarini tashkil etish, ularni maydonlarni kengaytirish va rivojlantirish bo'yicha keng ko'lamda ishlar olib borilmoqda.

Davlat rahbarining 2017 yil 11-maydagi farmoni bilan O'rmon xo'jaligi davlat qo'mitasi tashkil etilib, O'rmon xo'jaligini rivojlantirish sohaga oid huquqiy asoslar yanada takomillashtirilmoqda. Bu borada 2018 yil 17 aprelda yangi tahrirdagi "O'rmon to'g'risida"gi qonun kuchga kirdi.

Respublikamizda chinor daraxtini yetishtirish hajmi urug'lik zahiralarning shakllanish darajasi va ularni yetishtirishning mintaqaviy agrotexnologiyalarining ishlab chiqarilmaganligi bilan belgilanadi. SHu bois chinor ko'chatini biologik xususiyatlarini aniqlash va ularning yetishtirishda samarali usullarini ishlab chiqish bo'yicha ilmiy izlanishlar olib borilmoqda. Tadqiqot ishlari natijalari asosida chinor

ko'chatlarini yetishtirishning agrotexnologiyasi ishlab chiqilmoqda. Ularni amaliyotda qo'llash olingan natijalar asosida sifatli xom-ashyo olish imkoniyatini yaratiladi.

Chinor daraxtini oilasi faqat bir turkumdan - Chinor (*Platanus*) turkumidan iborat bo'lib, uning vakillari yopiq urug'lilaming eng qadimiy turlaridan biri hisoblanadi. Chinorlar tez o'sishi bilan ajralib turadi, 30-40 m balandlikkacha o'sib, tekis rivojlangan tanasiga ega bo'ladi. Barglari yirik, shakliga ko'ra zarang barglariga o'xshash. Chinorlar bir uyli. Mevalari dumaloq sharchalar sentabr-oktabrda pishib yetiladi va bahorgacha daraxtda saqlanadi. Bahorda ular atrofga yoyilib shamol yordamida tarqaladi. Urug'lari mayda, 1 grammda 1400-1500 dona urug' bo'ladi.

Markaziy Osiyoda quyidagi chinor turlari tarqalgan. SHarq chinori (*Platanus Orientalis*L.) (1-rasm). Keyingi yillarda sharq chinorining areali kengayishi kuzatilmoqda, chunki u ko'plab madaniy holda o'stirilmoqda. CHinor urug'larini unishi yer ustki tipida. Urug' pallalari cho'zinchoq birinchi bargchalari chekkalari tishchali, navbat bilan joylashgan. CHinor bir uyli mevalari dumaloq dag'al tukli yong'oqcha, diametri 1,5 sm, meva bandida 2—5 tadan o'rnashgan, uzoq vaqt to'kilmaydi.

1 rasm. Sharq chinori urug'lari

Ushbu turlardan tashqari O'zbekiston sharoitlariga (*Platanus Orientalis*L.) zarang bargli chinor turi introduksiya qilingan va ko'kalamzorlashtirishda keng foydalaniladi. Chinor turli tuproq sharoitlarida o'stirish, uning rivojlanishi yetishtirish agrotexnologiyasini o'rganish (mineral o'g'itlar N,P,K va geteroauksin) qo'llashdan iborat.

O'rmon xo'jaligi ilmiy tadqiqot instituti Andijon filiali ilmiy xodimlari tomonidan chinor urug'ini ekish muddatlari, miqdorlari va ekish usullarining ularning o'sishi, rivojlanishi o'rganish bo'yicha ilmiy-tadqiqot ishlarini olib bormoqda. Turli tuproq sharoitlarida urug'larni ekish muddatlari, me'yorlari va ekish usullarining o'simliklarning o'sishi va rivojlanishi jadalligiga ta'siri tahlil qilinmoqda. Agrotexnik tadbirlar – ekish muddatlari va me'yorlari, ekish usullari, o'simliklarni sug'orish va

Xulosa. 1. Turli tuproq sharoitlarida manzarali chinor (*Platanus*) darxti urug'ini unib chiqishi va rivojlanishi bo'yicha o'tkazilgan tadqiqotlar 3 variantdagi tuproq sharoitida qolgan sharoitlarga nisbatan yuqori ko'rsatkichlarga ega bo'lganligini ko'rsatdi.

2. O'tkazilgan tadqiqot natijalari bo'yicha manzarali sharq chinori urug'larini biogomusda undirib ko'chat tayyorlash tavsiya etiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020 yil 6 oktyabrdagi PQ-4850-son «O'zbekiston Respublikasida o'rmon xo'jaligi tizimini 2030 yilgacha rivojlantirish kontsepsiyasini tasdiqlash to'g'risida» gi Qarori

2. O'zbekiston Respublikasining «O'rmon to'g'risida»gi Qonuni. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining O'zbekiston Respublikasini yanada rivojlantirish bo'yicha harakatlar strategiyasi to'g'risida» gi 2017 yil 7 fevraldagi PF-4947-sonli farmoni // O'zbekiston Respublikasi qonun hujjatlari to'plami, 2017 y., 6-son, 70-modda.

3. Dendrologiya A.K.Qayumov, E.T.Berdiyev, Toshkent Fan texnologiya 2012 yil B. 25–28